

Ἡ δευτέρα περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ ἐκ πλίνθων θόλος ἀντικατέστησε τὴν ἐκ ξύλου ὀροφήν, τὴν ξυλότρουλλον λεγομένην ὑπὸ τινων χρονογράφων. Κατὰ τὴν περιόδον ταύτην ὁ θόλος κατεσκευάσθη ἥκιστα κυρτός, ἄνευ δὲ τυμπάνου ἐπεκράτητο ἀμέσως ἐπὶ τῶν σφαιρικῶν τριγώνων, τῶν πληρύντων τὰς ὑπὸ τῶν ἀψίδων σχηματιζόμενας γωνίας, καὶ ὑψούτο ἀκριβῶς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐκκλησίας. Τὸ τόξον στρέφεται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τῶν κίωνων, καὶ τέλος ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἀφισταμένη τῆς ῥωμαϊκῆς, ἄρχεται λαμβάνουσα ἴδιον χαρακτῆρα. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος καὶ χωρεῖ ἀκμάζουσα μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ὀγδόης. Ἡ ἐκκλησία Σεργίου καὶ Βάκχου καὶ ἡ τῆς ἁγίας Σοφίας εἶνε τὰ κάλλιστα τῆς περιόδου ταύτης δείγματα. Ἡ ἐν Ραβέννῃ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Βιταλίου ἐκτίσθη κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ναοῦ τοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου. Ἐν τοῖς ναοῖς τῆς περιόδου ταύτης οὐδεμία παρατηρεῖται ἐξωτερικὴ διακόσμησις.

Ἡ τρίτη περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος καὶ λήγει περὶ τὰ μέσα τῆς πεντεκαίδεκάτης. Κατὰ τὴν τρίτην ταύτην καὶ τελευταίαν περιόδον ἡ τέχνη ἤκμασεν ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα καὶ ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐνάτην, δεκάτην καὶ ἐνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα. Ἡ βυζαντινὴ τότε ἐκκλησία προσέλαβε σχῆμα καὶ διακόσμησιν ἰδίαν, κύριος δὲ χαρακτὴρ αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ κεντρικὸς θόλος μετὰ τυμπάνου, κοσμουμένου διὰ διδύμων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θυρίδων. Τὸ τύμπανον τοῦτο στηρίζεται ἐσωτερικῶς ἐπὶ τεσσάρων λεπτοτάτων κίωνων καὶ δεσπόζει τοῦ λοιποῦ οἰκοδομήματος. Αἱ τρεῖς κόγχαι κοσμοῦσι πάντοτε τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ναοῦ, τὸ δὲ γυναικεῖον, τὸ ὁποῖον προτοῦ ἐξετείνετο ἐν ἀμφοτέραις ταῖς πλευραῖς τοῦ ναοῦ, ἤδη περιορίζεται μόνον ἄνω τοῦ νάρθηκος. Αἱ ἐκκλησίαι ἤρχισαν νὰ λαμβάνωσιν ἐξωτερικῶς κόσμον τινά, τὰ δὲ μουσεῖα καὶ αἱ ὑπερβολαὶ ἐκ πλίνθων ὀπτῶν εἶτε ἐκ μαρμάρων ἀποτελοῦσιν ἤδη τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν διακόσμησιν. Ἐνίοτε, ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἐκκλησιῶν τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς περιόδου ταύτης, ἀπαντῶσιν ὑδρογραφία τινὲς καὶ ἀνάγλυφοι μορφᾶι ἁγίων (!).

Ἡ περίοδος αὕτη εἶνε καὶ ἡ τελευταία τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, οὔτε μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν τούρκων ὑποδούλωσιν τοῦ γένους ἦτο δυνατὴ οἰαδήποτε τῶν διαφορῶν τῆς τέχνης κλάδων ἐξέλιξις. Οὐδὲν ἦττον ἐν μιᾷ τῆς ἑλληνικῆς γῆς γωνίᾳ, ἐνθα ἡ δηλητηριώδης πνοὴ τῆς τουρκικῆς βαρβαρότητος δὲν ἡδυνήθη νὰ εἰσχωρήσῃ ὅπως στειρεύσῃ πᾶσαν εὐφυΐαν, ἀνεφάνη προσπάθεια τις πρὸς μεταρρύθμισιν τῆς ἐκχυδαίσθησης θρησκευτικῆς γραφικῆς. Ἐννοοῦμεν τὰς νήσους ἐκεῖνας, αἵτινες ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρως ἀπετέλεσαν μέρος τοῦ ἐνετικοῦ κράτους, καὶ ἐτήρησαν συνεχεῖς μετὰ τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ σχέσεις. Ἐκεῖ ἐν τε τῇ Κρήτῃ καὶ ταῖς ἰονίοις νή-

σοις ἐγεννήθη ὁ ἰταλοβυζαντινὸς ρυθμός, ἡ τελευταία μορφή ἣν ἔλαβεν ἡ βυζαντινὴ τέχνη, ἥτις ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐδέσποσεν ἐφ' ὅλης τῆς χριστιανικῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐπὶ μέρους τινός τῆς Δύσεως.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ο ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ'

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ποτὲ δὲν εἶχεν ἴδῃ τὸν ἄνδρα τῆς οὕτως ἀπέλ-
πιδα.

Ἐννόησεν ὅτι ἡ καταστροφὴ τῶν θά ἦτο μεγάλη, ἀλλ' ἡ φαντασία τῆς δὲν προσήγγισε τὴν πραγμα-
τικότητα τὴν σκληράν. Ὅτι εἶναι πτωχοί, ὅτι εἶναι
κατὰ χρεοὶ μόνον ἐπίστευε.

Τοῦτο δὲν τὴν ἀπῆλπιζεν· ἐναγκαλιζομένη δὲ τὴν
κεφαλὴν του, σπογγίζουσα τὰ δάκρυά του, ἡ ἀπλὴ
ἀλλ' ἡρωικὴ αὐτὴ γυνή, ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς ἀπεί-
ρου πρὸς αὐτὸν ἀφοσιώσεώς της, εὔρε θερμούς πα-
ραμυθίας λόγους.

— Τί κατάστασις εἶναι αὕτη, Γεώργη μου;
Στρατιώτης εἶσαι σύ; Καλὰ ἐφτωχύνουμε, ἐδυστυ-
χήσαμε, ἐχρεωθήκαμε. Καὶ με τοῦτο τί; Σοῦ πα-
ραπονήθηκα ἐγὼ ποτέ; Σοῦ εἶπα ποτὲ πικρὸ λόγο;
Τώρα μόνον γιὰ σένα, ἐπειδὴ σὲ βλέπω καὶ ὑποφέ-
ρεις τόσο, ἂν δὲν σὲ πικραίνῃ, θὰ σὲ παρακαλέσω
νὰ μὴ παίξῃς πλέον. Μοῦ τὸ ὀρκίζεσαι, Γεώργη,
στὰ κεφαλάκια τῶν παιδιῶν μας;

— ὦ! Ναι, Εἰρήνη. Σοῦ τὸ ὀρκίζομαι· καὶ πί-
στευσέ με δὲν θὰ δοκιμάσω καμμιά δυσκολία διὰ νὰ
φυλάξω τὸν ὄρκον μου.

Αὕτη δέ, τὴν ὁποίαν ἡ ἀπαισία τῶν λόγων του
ἐννοία διέλαθε τέλεον, ἐξηκολούθησε μετὰ πεποιθή-
σεως σθεναρᾶς, ἣν ἤντηλσεν ἐκ τῆς διαθεβαιώσεως
τοῦ ἀνδρός της.

— Τότε μὴ ἀνησυχῇς διὰ τίποτε, Γεώργη μου.
"Ολα διορθώνονται. Θὰ πεινάσουμε, θὰ στερηθοῦμε,
ἴσως γιὰ καιρὸ, ἀλλὰ θὰ σηκωθοῦμε πάλι ὀρθοί.
Εἶδες ἐκεῖ; Εἶμασθε ὅλοι γεροί, δοξασμένοι νὰ ᾔναι
ὁ Θεός. Λοιπὸν ξερὸ ψωμί, ὀλίγο προσφάι καὶ τὸ
κέρδος θὰ ᾔναι διπλό. Θὰ μοῦ μένῃ ὅλη ἡ ἡμέρα
γιὰ τὸ βελόνι, μὰ ὅλη. "Οσο γιὰ τὴ νύχτα, εἶναι
καὶ ἄλλαις δουλειαῖς νὰ μὴ κουράζωνται τὰ μάτια.
Τὰ βλέπεις αὐτὰ τὰ χέρια, Γεώργη μου; Δὲν τὰ
τρομάζει καμμιά δουλειά. Θὰ δουλέψω γερά· νὰ
ἰδῇς. Καὶ ποῦ εἶσαι ἀκόμη!—Σὲ τρία χρόνια θὰ
δουλεῖ καὶ τὸ βελόνι τῶν κοριτσιῶν μας. — Μὰ
ἐκάηκε τὸ σπίτι μας, μὰ ἔγεινε ὅλο στάχτη, τί-
ποτε δὲν ἀπόμεινε. Πάλι τὰ θεμέλια, ἡ γῆς μένου· ἡ
δουλειά, ἡ οἰκονομία. Θὰ τὸ σηκώσουμε πάλι τὸ
σπιτάκι μας, νὰ δῇς. Θὰ τὸ ξαναχτίσουμε καὶ ἄς
ματόνουν τὰ δάχτυλά μας καὶ ἄς πέφτουν τὰ νύ-
χια μας. Τότε θὰ τὸ πονοῦμε πλεῖο πολὺ· τότε θὰ
ᾔναι πλεῖο γλυκεῖα ἡ εὐτυχία, γιατί πρώτα τὴν εἴ-
χαμε, ἔτσι νὰ ποῦμε, χάρισμα καὶ δὲν τὴν ψηφού-
σαμε. Νὰ δῇς, Γεώργη μου, σὲ τρία χρόνια τὸ

(!) Pulgher, Les anciennes églises byzantines. 1878.

πολύ, αὐτὰ τὰ χρέη, ποῦ σοῦ τσιτσιρίζουν τὴν καρδιά, θὰ τὰ πληρώσουμε ὅλα, ὡς τὸ λεπτό, δὲν θέλουμε νὰ μᾶς χάριση κανεὶς τίποτα· καὶ ἔπειτα θὰ ἀρχίσουμε νὰ βάνουμε κατὰ μέρος πάλι γιὰ τὰ κορίτσια σου. Ἐγὼ γιὰ χρόνια δὲν θέλω ἔξοδο γιὰ ρούχα· δὲν θὰ βγαίνω ὅσο γιὰ τὴν ἐκκλησία, ὁ Μεγαλόδυναμος θὰ καταδεχθῇ νὰ ἀκούη καὶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ σπῖτι τὴν ταπεινὴ μου παράκλησι, ὅταν θὰ τοῦ ζητῶ ὑγεία καὶ θάρρος. — Ἀλλὰ τὴ στέρησι, τὴ φτώχεια, νὰ τὴν δεχθῇς παληκαρίσια, μὲ τὸ στῆθος μπρός, μὲ τὴ χαρὰ στὴν καρδιά καὶ μὲ τὸ γέλοιο στὸ στόμα. Ἐσὺ δὲν μοῦ ἔλεγες πῶς ἔτσι ἀντίκρυζες πάντα τὸ στόμα τοῦ τουφεκιοῦ; Τί νομίζεις; Μιὰ παντοτεινὴ μάχη εἶναι καὶ ἡ ζωὴ, Γεώργη μου.

Ἐλάλει μετὰ τόσοσιν σθένους, ὥστε ἤθελε τις νομίσαι, ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς τελείας τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀποκατεργήσεως, ἡ γυνὴ τοῦ στρατιώτου εἶχε λάβει ἀνὰ χεῖρας τὴν σάλπιγγα, σαλπίζουσα ἡρωικῶς κατὰ τῆς Συμπορίας ἐπέλασιν.

Καὶ οἱ λόγοι τῆς ἐξήρχοντο τοῦ στόματός της, ὡς χεῖμαρρος περισφιγγόμενος ἐν στενῷ καὶ ὑπερεκχειλίζων· τραχεῖς, ἀσύνδετοι, ἀκαλαίσθητοι, ἀλλὰ στιβαροὶ καὶ ὑγεῖς· στρεβλοὶ τὴν ἔκφρασιν, ὡς νομεῖς σκάφους, ἀλλὰ στερεοί, ὡς αὐτοί. Καὶ ὁ χεῖμαρρος οὗτος ὁ ὀρμητικὸς ἐκελάριζεν ἐν τούτοις διὰ τῆς γλυκείας φωνῆς της, γλυκυτέρας ἔτι ἐκ τῆς ἀγάπης δι' ἧς διεπνέετο λαλοῦσα, ἐκ τῶν δακρύων τῆς ἀφοσιώσεως, μεθ' ὧν συνῴδευε τοὺς λόγους της.

Ὁ δὲ Γεώργιος ἐκυριεύετο κατὰ μικρὸν ὑπὸ τῶν παραμυθητικῶν τούτων λόγων. Εἰσεδέχετο σταγόναν πρὸς σταγόναν τὴν δρόσον των, ὡς ὁ θνήσκων ἐκ δίψης ἐν αὐχμηρᾷ ἐρήμῳ. Ἐλησμονήσεν πρὸς στιγμὴν τὴν πραγματικότητα τὴν σκληρὰν καὶ ἤγειρε δειλὸν τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Ἐλπίδα. Ποσάκις ἐν γνώσει δραττόμεθα χιμαρικῶν ἐλπίδων· ποσάκις ναρκόμενον τὴν ὁδύνην τῆς ἀπογνώσεως μὲ ὄνειρα, τὰ ὅποια γνωρίζομεν, οἶμοι, ὅτι εἶναι ὄνειρα!

Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὕστατου τούτου κλάδου τῆς ἐλπίδος τῆς ἀορίστου, τοῦ ὁποίου εἶχετο αἰωρούμενος ὑπεράνω τῆς ἀβύσσου, τὸν ἀπέσπασεν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς αὐτῇ ἡ Εἰρήνη.

— Ἄν εἶχες ἐγγίσει ξένα χρήματα, ἂν εἶχες ἀτιμάσει τὸ χέρισον μὲ τὰ χρήματα τοῦ δημοσίου, ὦ, τότε ἄλλαζε τὸ πρᾶγμα· δὲν μᾶς ἔμενε παρὰ νὰ βάλουμε ὅλοι ἀπὸ μία πέτρα στὸ λαϊμό, σὺ, ἐγὼ, τὰ παιδάκια μας. Ἀλλὰ ξεύρω ἐγὼ καλὰ τὸ Γεώργη μου, καὶ αὐτὴ τὴ φοβερὴ δυστυχία, τὴν ἀδιόρθωτην σὰν τὸ θάνατον, δὲν θὰ τὴν φοβηθῶ ποτὲ ἀπὸ σένα.

— Δὲν ἐπίστευα, ἐψιθύρισε, ὅτι σὺ, δυστυχισμένη, θὰ μοῦ ἐδιάβαζες τὴν τελευταία στιγμὴν τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου μου. Ὑπομονή.

Ἠγέρθη ὀρίσσω.

— Ὑπάγω νὰ ἀναπαυθῶ ὀλίγον, Εἰρήνη.

— Ναί, Γεώργη μου, εἶσαι κατὰκοπος· εἶμαι βεβαία, ὅτι δὲν ἔκλεισες μάτι ἀπὸψε· ἔξω χαλάει ὁ κόσμος. Μαυρίλα, βοριὰς καὶ χιόνι. Κοιμήσου· καί, ὅταν θὰ ξυπνήσης, θὰ ἴδῃς πῶς δὲν θὰ βλέπῃς τὴν κατὰστασί μας τόσο μαύρην.

Εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν του· ἔλαβε τὸ ἀπὸ τοῦ

τοίχου ἀνηρτημένον περιστροφον καὶ ἐνέθηκεν ἐν αὐτῷ φυσίγγιον.

Κρατῶν τὸ περιστροφον ἔπασσε βαρὺς ἐπὶ καθίσματος· καὶ ὁμως ἡ χεὶρ ἔμενεν ἀδρανὴς, διστάζουσα νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως. Ὁ Φόβος, ναί, ὁ Φόβος ὁ παγερὸς ἐπετεύριζε περὶ αὐτόν. Μὴ τὸν κρίνωμεν αὐστηρῶς. Αὐτὸς ὁ Θεάνθρωπος ἐλειποψύχῃσεν πρὸς στιγμὴν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ.

— Ἄν ἠθωούμην, εἶπε; Ἄν τὸ στρατοδικεῖον ἠθέλεν ἐκτιμῇσαι ὑπὸ τίνας περιστάσεις ἔφθασα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον; Ἄν ἠθέλον λυπηθῇ τὰ παιδιὰ μου; Ἄλλ' ἡ ἀντίδρασις ἐπηκολούθησεν ἄμεσος, ἀπότομος, ἀγρία.

Ἠγέρθη κατήγορος ἑαυτοῦ ἀδυσώπητος. Ἔστησεν ἐκεῖ ἀντικρὺ τῆς συνειδήσεώς του τὸ ἄλλο του Ἐγὼ, τὸν κλέπτην, τὸν ἐνοχον, πτύσσοντα, ἀναπολόγητον.

Σὺ, ἄθλιε, εἶπε, θὰ ἐβγαζες τέτοια ἀπόφασιν, ἂν ἐκάθισο εἰς τὴν ἐδρὰ τοῦ στρατοδίκου; Ἀλλὰ ζητεῖς προφάσεις διὰ νὰ ζήσης, δειλίε. Νὰ ζήσης, ἔστω καὶ ἀτιμασμένος, κατὰδικος, δεσμώτης. Ἐνῷ διὰ τὴ γυναῖκα σου, διὰ τὰ παιδιὰ σου τὰ ἔρρημα, θὰ ἦσαι ἄχρηστος, περισσότερο ἄχρηστος παρὰ ἂν ἦσων νεκρὸς, θέλεις νὰ ζήσης, ἄθλιε, διὰ νὰ τοὺς βασανίζῃς περισσότερο, διὰ νὰ τοὺς διατηρήσης ζωντανή, ἀκοίμητη, φρέσκα πάντοτε τὴν ἀτιμία τους. Ἡ γυναῖκα σου χήρα, τὰ παιδιὰ σου ὄρφανὰ καὶ ὁμως νὰ σέρνονται ἐκεῖ κάθε μέρα στὴ βρωμερὴ φυλακὴ σου διὰ νὰ βοηθοῦν σέ, νὰ παρηγοροῦν σέ, νὰ τρέφουν σέ, λωποδύτη. Καὶ καλὰ νὰ ἔχη ἡ ἄμοιρη καμμία δραχμὴ στὸ χέρι γιὰ τὸν ἐπιστάτη· ἀλλίως νὰ τὴ διώχῃ τὴν καταφρονεμένην καὶ αὐτὴ νὰ φεύγῃ μὲ τὸ κεφάλι σκυφτό, μαζεύοντας τὸ κουρελιασμένο φόρεμα καὶ σέρνοντας ἀπὸ τὸ χέρι τὰ ξυπόλυτα παιδιὰ σου, ἐνῷ πῖσω τους ἄγριαις θὰ γαυγίζουν ἡ Βρυσὴ καὶ ἡ Καταφρόνια. Καὶ αὐτὰ γιατί; Γιὰ νὰ ζῇς ἐσὺ μέσα σὲ μιὰ βρωμερὴ, σὲ μιὰ σκουληκιασμένη φυλακὴ τὴ ζωὴ τῆς ἀράχνας, τὴ ζωὴ τοῦ σκορπιοῦ, ποῦ τρέφει τὸ φαρμάκι του κάτω ἀπὸ ταῖς μουχλιασμέναις πέτραις. Νὰ στρώνεσαι στὸ λιγδιασμένο, στὸ βρωμοπότιστον πάτωμα σταυροπόδι, μὲ καμμιὰ τριανταριά κακούργους, ἕνας σωρὸς ἀπὸ σάπιας ψυχᾶς, ἀπὸ πανιασμένα, μουχλιασμένα κορμιά· καὶ νὰ ῥίγνῃς στὸ ζεῦκι μαζύ τους, στὸ γκιουβέτσι, στὴν τσότρα, στὸ μπουζούκι· καὶ ὕστερα ἀνάμεσα στὰ φρόκαλα, ἀνάμεσα στὰ σκορπισμένα ἀποφάγια, νὰ βγαίνῃ ἀπὸ κανένα σελᾶχι· ἡ λιγδιασμένη τράπουλα, μαύρη, βρωμερὴ, σὰν τὴν ψυχὴν σου, σὰν τοὺς συντρόφους τῆς ἀτιμίας σου. Καὶ ὁ ἀρχιφύλαξ ἀπ' ἐξω ἀπὸ τὰ σιδερένια κάγκελα νὰ σὲ δείχνῃ στὴ φρουρὰ τῆς φυλακῆς. «Τὸν βλέπετε αὐτόν ἐκεῖ τὸ λωποδύτη, ποῦ παίζει σαμπῖλι σταυροπόδι; Ἦτανε, μωρὲ μάτια μου, λοχαγὸς αὐτὸς ποῦ βλέπετε· οἱ σκοποὶ τοῦ ἐφῆραν ὅπλα, καὶ μὴ ῥωτᾷς· ἂν ἐπρόφθανε νὰ ἀρπάξῃ ἀκόμη ἕνα γαλόνι, πρὶν τὸν χραπῶσῃ ὁ εἰσηγητής, θὰ τοῦ ἔκαναν καὶ παρουσιάστει ἄρμ!» Σοῦ ἀρέσει ἡ εἰκόνα σου, λοχαγεῖ Γεώργιε Βορίδη; Ἀλλ' ὅχι· δὲν θὰ σθᾶσω ὡς ἐκεῖ. Ἄς μὴ προεξορῶ μόνος

μου τὴ βρυσὶα καὶ τὸ φαρμάκι ποῦ θὰ ρίξουν αὐ-
ριο ὅλοι στὸ λειψανό μου. Ἄν ἦμαι κλέφτης, ἔχω
τὴ δύναμι νὰ ἀπαλλάξω ἀπὸ ἑνα μάταιο κόπο τὸ
στρατοδικεῖο.

Προσέβλεψε τότε τὴν εἰκόνα τῆς γυναικὸς του,
τὴν εἰκόνα τῶν τέκνων του, ἅτινα εἶχον φωτογρα-
φηθῇ ἐν συμπλέγματι· ἔσφιγγεν ἐπὶ τοῦ στήθους
σπασμωδικῶς τὰ προσφιλῆ ἰνδάλματα· εἶτα δὲ θείε
αὐτὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Ἡ ψυχρὰ κἀνὴ τοῦ περιστρόφου ἔψαυσε τὸν φλέ-
γοντα κρόταρον τοῦ Γεωργίου. Ἐπίεσε τότε τὴν
σκανδαλὴν· ἡ σφύρα ἐκρότησε ξηρῶς, ἀλλὰ τὸ φυ-
σίγγιον ἐξ ἀρλογιστίας δὲν ἐξεπυροκρότησε.

Πελιδνός, προσόμοιος πτώματι, ἀπέθηκεν ἐπὶ τῆς
τραπέζης τὸ περιστρόφον μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπλα-
νεῖς ἐκ τοῦ τρόμου· τοῦ τρόμου τῆς ζωῆς ἤδη, οὐχί
τοῦ θανάτου.

— Ὁ Θεὸς μοῦ ἀρνεῖται, εἶπε, τὴν ἐλεημοσύνη
τοῦ τάφου· ἀλλὰ δὲν θὰ ἦναι μέχρι τέλους ἀδυ-
σώπητος. Ἐμπρός.

Καὶ ἀτάραχος ἤνοιξε τὸν σύρτην τοῦ γραφείου
τοῦ ἔλαβεν ἑτέρα φυσίγγια καὶ τὰ ἐνέθηκεν ἐντὸς
τοῦ περιστρόφου.

Ἦδη ὁ μικρὸς ἀγνιόπαις διήρχετο πρὸ τῆς οἰ-
κίας του· καὶ τὰ βομβοῦντα ὦτα τοῦ λοχαγοῦ
ἐπληττεν ἀόριστος, ὡς ψίθυρος παραπόνου, ἡ φωνή
του. «Τὸ παράρτημα, τὸ παράρτημα, πέντε λεπτά».

Τότε δὲ ὑστάτη παραμυθία ἔφθασε πρὸς αὐτόν,
μουσικὴ ἀρρήτου γλυκύτητος, ἡ φωνὴ τῆς Ἐλε-
νούλας του.

— Μητέρα· δός μου σοῦ λέω πέντε λεπτά· θέλω
νὰ ἀγοράσω τὸ παράρτημα.

Ἠκροάσθη ἐπὶ τινα δευτερόλεπτα ἀπλήστως,
εὐφροσύνως μειδιῶν, μετὰ προσηλώσεως παρὰ φρο-
νός· ἀλλ' ἐσίγα ἤδη ἡ φωνὴ τῆς κόρης του καὶ τὸ
περιστρόφον ὑψώθη καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ κροτάφου.

Τὴν αὐτὴν ὅμως στιγμὴν τριπλαῖ κραυγαὶ θριαμ-
βοῦ τῆς γυναικὸς του καὶ τῶν τέκνων του, ἰαχαὶ
χαρᾶς μεθυστικῆς, φωναὶ πανηγυρισμοῦ ἀντήχη-
σαν. Συγχρόνως δὲ εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιόν του,
ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα του. «Τί χαρά, τί εὐτυχία,
πατέρα· ὁ πρῶτος ἀριθμὸς τοῦ λαχείου τῶν ἀρ-
χαιοτήτων».

Ἠγέρθη ἐνός, ὡς ὁ αἰφνιδίως ἀφυπνιζόμενος
ἀπὸ βαρέος ὕπνου. Ἦκουε τὰς λέξεις ταύτας,
ἀλλ' οὐδὲν ἐννόει. Διεῖδε μόνον ἀορίστως, συγκεχυ-
μένως, ἐν τῇ εἰσελάσει ταύτῃ τῆς οἰκογενείας του,
τοὺς νικητὰς τοῦ Θανάτου. Αἱ μικραὶ χεῖρες τῶν τέ-
κνων του ἐκίνουν θριαμβευτικῶς, ἡ μὲν γραμματίον
τοῦ λαχείου τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, ἡ δὲ πα-
ράρτημα ἐφημερίδος, ἐν ᾧ περιείχοντο οἱ κερδίσαν-
τες ἀριθμοί. Τότε ἀνεπόλησεν, ὅτι, τῇ φορτικῇ πα-
ρακλήσει τῶν μικρῶν, εἶχεν ἀγοράσει πρὸ μηνῶν
ἀφιερῶν εἰς τὴν τύχην των ἐν γραμματίον. Καὶ ἤδη
ἐν τῇ συνεχεῖ κινήσει τῶν χειρῶν τῶν δύο διδύμων
τοῦ διέβλεπε, διὰ μέσου τῆς ὀμίχλης τοῦ ἀφυπνιζο-
μένου πνεύματός του δύο Ἀγγέλους τῆς Ζωῆς, ἀπο-
διώκοντας αὐτοῦ τὸν Θάνατον, ὅστις, ἀπλώσας τὰς
σκοτεινάς ἀπὸ τοῦ πτέρυγας, ἀπέπτη μακρὰν τοῦ οἴ-
κου ἐκείνου.

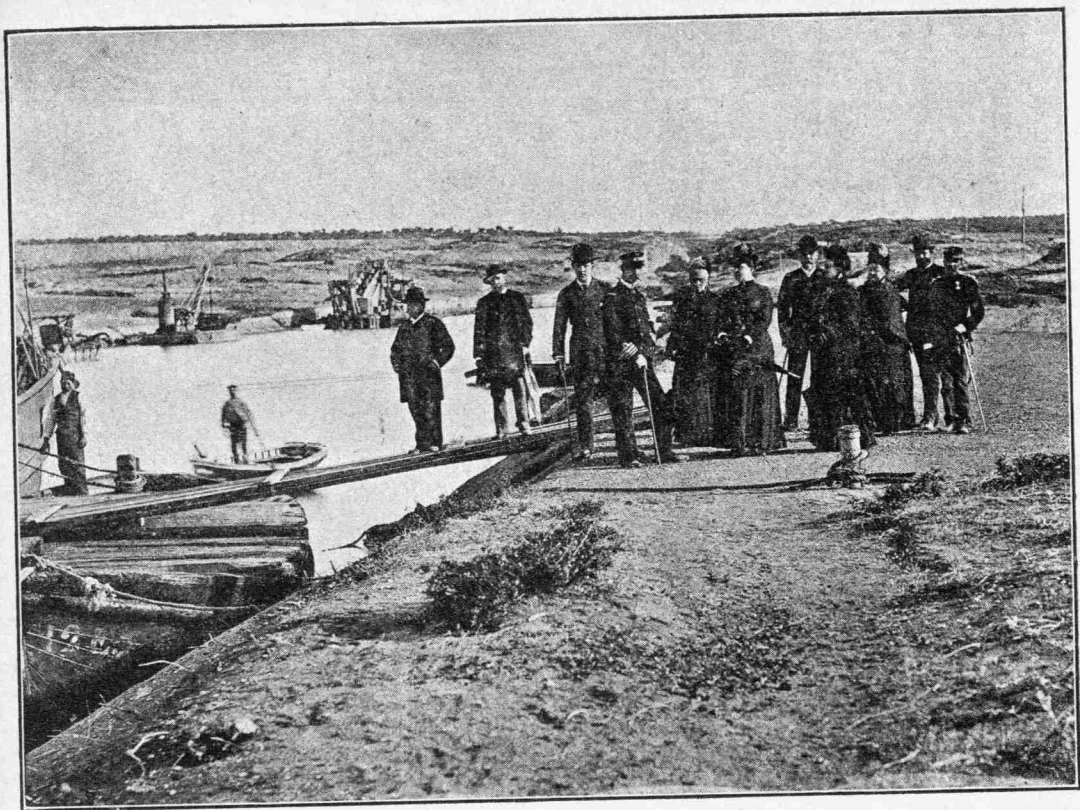
Τὸ περιστρόφον ἔπεσε τῶν χειρῶν του μετὰ κρό-
του. Ἡ δὲ Εἰρήνη, ἥτις, ὡς ὁ πλεὺν ἐν σκότει,
διὰ τοῦ φωτός τῆς ἀστραπῆς διορθῶ τὸν σκόπελον,
ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ συντριβῇ, φρίσσουσα διείδεν οἶαν
καταστροφὴν παρесеύαζε κατ' αὐτῆς καὶ τῶν τέ-
κνων τῆς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ μοῖρα· ῥήξασα δὲ
κραυγὴν φρίκης τὸν περιέβαλε διὰ τῆς ἀγκάλης τῆς,
ἐχομένην αὐτοῦ ἐμμανῶς, παραφόρως, ἐν συμπλέγ-
ματι ὅπερ καθίστων μᾶλλον ἀρρηκτον αἱ μικραὶ
χεῖρες τῶν τέκνων των. Τὰ δάκρυα ἔρρεον ἀπὸ τῶν
ὀφθαλμῶν των ἐν λυγμοῖς. Δάκρυα πόνου καὶ στορ-
γῆς, εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεόν, στεναγμοὶ χαρᾶς.
Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἀρρήτου τῶν αἰσθημάτων τούτων
συγκλονισμοῦ ἠκούετο δειλὴ, διακεκομμένη ἡ φωνὴ
τοῦ Γεωργίου. — Ὁ παιδιὰ μου, μοῦ ἐχαρίσατε τὴ
ζωὴ σεις εἰς τὰ ὁποῖα ἐγὼ ἐτοίμαζα τὸ θάνατο·
ἀπεδώσατε τὴν τιμὴν εἰς τὸν πατέρα σας, ἐνῶ ἐγὼ
μαζὺ μὲ τὴν μαύρην ὀρφάνια σᾶς ἐδίδα ἀχώριστη
συντροφία τὴν ἀτιμίαν. Ὁ! παιδιὰ μου! Καὶ οἱ
λυγμοὶ ἀπέπνιγον τὴν φωνὴν του· καὶ προσπαύων
διὰ τῶν χειλέων τὰς δακρυβρέκτους, ἀλλὰ χαρω-
πὰς μορφᾶς των ἐπανελάμβανεν. «Ὁχι· δὲν εἶναι
ἀλήθεια ὅτι σᾶς ἔδωσα ἐγὼ τὴν ζωὴν. Σεις μὲ ἐφέ-
ρατε σήμερα εἰς τὸν κόσμον».

Καὶ ἐν τῷ ἄλῃ ὁ μυκώμενος βορρᾶς ἐκόπασεν αἰ-
φνης. Τὸ μολυβδόχρουν τοῦ στερεώματος καταπέ-
τασμα ἐρράγη, ἡ φύσις ἐμειδίασε γλυκὺ μειδίαμα
χαρᾶς καὶ αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, φαῖδραί, χαρωπαὶ
κατέκλυσαν τὸ δωμάτιον. Ὁρχοῦντο ἀληθῶς ἔτι
ἀραιαὶ τῆς χιόνος νιφάδες, ἀλλ' ἀργυρολαμπεῖς,
ἀκτινοβόλοι, ὑπὸ τὸ ἀπλετον τοῦ ἡλίου φῶς. Καὶ ὁ
σπίνος καὶ ἡ ἀκανθυλλίς, ἀφυπνισθέντα ἐκ τοῦ κατα-
κλυσμοῦ τούτου θάλλπους καὶ φωτός, ἐξέχεον ἐκ τῶν
μικρῶν αὐτῶν στομάτων ρύακας τερετισμῶν χαρᾶς.
Ἀλλ' ἤδη ὁ Γεώργιος εἶδεν αἰφνης ἀπὸ τοῦ παρα-
θύρου τὸν μικρὸν ἀγνιόπαιδα, ὅστις ἀνέμενε πρὸ τῆς
θύρας τὸ πεντάλεπτόν του ἐπαναλαμβάνων μηχανι-
κῶς. «Οἱ κερδισμένοι ἀριθμοὶ πέντε λεπτά». Ἐν
ἐκχειλίσσει δὲ ἀνεκαλήτου εὐγνωμοσύνης ὥρμησεν
ἐκτὸς τοῦ οἴκου του καὶ ἤρπασεν εἰς τὴν ἀγκάλην
τοῦ τὸν μικρὸν τοῦτον ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ, ὅστις,
τὴν ὑστάτην στιγμὴν, ἔφερεν εἰς τὸν ἀπέλιπτα κα-
τάδικον τὴν χάριν τοῦ Παντοδυνάμου.

IX

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης τὸ κέρδος τοῦ γραμ-
ματίου προεξωφλήθη. Τόση δὲ ἦτο τοῦ Βορίδου ἡ
σπουδὴ, ὥστε τὸ προεξόφλημα ἀπεδεκάτισε τὸ κέρ-
δος. Ἀλλὰ δὲν προσεῖχεν εἰς τοῦτο ὁ διαχειριστής
τοῦ συντάγματος. Ἦρκει δι' αὐτόν τὴν στιγμὴν,
καθ' ἣν θὰ ἤνοιγε τὸ χρηματοκιβώτιον, νὰ δυνηθῇ
νὰ θέσῃ ἐν αὐτῷ τὴν δέσμην τῶν τραπέζογραμ-
ματίων.

Αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογενεία του ἀνέκτησαν τὴν εὐτυ-
χίαν των. Ἀλλ' ὁ Βορίδης, δὲν εἶναι πλέον ὁ ἀμέρι-
μνος, ὁ εὐτραφὴς ἄνθρωπος τῶν παρελθόντων χρό-
νων· ἐγένετο ἰσχνός, λειψόσαρκος. Ἡ τῆς δὲ μελανῆ
κόμη του πυκνὴ, σκληρὰ, κεκομμένη στρατιωτικῶς
σχεδὸν ἐν χρῶ, ἔγεινεν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀρ-
γυρᾶ. Ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας δὲ αὐτοῦ, τῆς ἀμε-

ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΜΗΣ ΤΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΥ ΙΣΘΜΟΥ

22 'Απριλίου 1882

ρίμνου πρότερον καὶ ἀπαθούς, ἀπετυπώθη ἀνεξίτηλος μελαγχολίας σφραγίς. Διαφαίνεται ἐναργῶς, ὅτι τὴν μορφήν αὐτοῦ, ὑπὸ τὰς συνθήκας τὰς μᾶλλον τραγικὰς, εἶχον προσψάσει ποτὲ αἱ μελαναὶ τοῦ Θανάτου πτέρυγες.

Καὶ εἰς τὰ τοῦ βίου των ἐν γένει ἐπῆλθον οὐσιώδεις μεταβολαί. Ἐν πρώτοις ἀπέκτησαν υἱὸν ἐννεαετῇ χωρὶς ἡ Εἰρήνη νὰ λάβῃ τὸν κόπον τοῦ τοκετοῦ. Τοῦλάχιστον παρατηρήθη ὅτι καθ' ἑκάστην ὁ λοχαγὸς πρὸ τῆς ὥρας τοῦ γραφείου του, ὁδηγεῖ εἰς τὸ σχολεῖον, πλὴν τῶν δύο κορασίων καὶ ἐν μικρὸν ἄρρην, εὐθυμον, εὐτυχές, ἐξ υἱοθεσίας ἀδελφὸν τῶν θυγατέρων του.

Εἰς τοὺς ἀδιακρίτους οἵτινες τὸν ἐρωτοῦν περὶ αὐτοῦ εἶναι, λέγει, ἓνα ὀρφανό, ποῦ ἄφησε στοὺς πέντε δρόμους χήρα ἐξαδέλφη του ἀποθανοῦσα εἰς τὴν πατρίδα του. Καὶ ἂν δὲ ἡ ἐξήγησις αὕτη δὲν φαίνεται εἰς ὅλους ἐπαρκής, τοῦτο δὲν θὰ ἐμποδίσῃ τὸν Βορίδην νὰ χαρίσῃ εἰς τὸν Μιχαλάκη τὸ ἐπώνυμόν του, ὅπως αὐτὸς εἶχε χαρίσει εἰς ὅλην τὴν οἰκογένειάν του τὴν ζώην.

Τὰς εὐκολίας τοῦ ταμεῖου ἐξακολουθεῖ παρέχων εἰς τοὺς συναδέλφους του ὁ λοχαγὸς μετὰ μείζονος ἔτι συμπαθοῦς προθυμίας. Ἀπώλεσεν ὁμως ἤδη τὰς χαριτολογίας του, τὴν πρὸς τὸ ἀστεϊζεσθαι τάσιν. Ὅπως τὸνναντίον συχνάκις φέρει τὸν λόγον ἐπὶ ἀντικειμένου ἡκιστα φαιδρῶ, ἐπὶ τῶν καταστροφῶν τοῦ χαρτοπαιγνίου.

Ὁ ἀπλοὺς οὗτος ἄνθρωπος λαμβάνει τότε ὕψος ἐμπνευσμένου προφήτου. Ἀνευρίσκει φράσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας φρίσσουν οἱ ἀκρωμένον αὐτοῦ διότι

λαλεῖ μετὰ τοῦ τρομεροῦ κύρους, μεθ' οὗ ἤθελε λαλήσει περὶ τοῦ θανάτου, δραπέτης τις τοῦ τάφου, περιβεβλημένος ἔτι τὴν λευκὴν γλαυῦδα τοῦ σαβάνου. Ἡ δὲ φωνή του, ὅταν ἐπιλαμβάνεται τοῦ θέματος τούτου, ἐξέρχεται τοῦ στόματός του βραδεία, ὑποτρέμουσα, ἀσθενής, ὡς ἂν, πρὶν φθάσῃ τὰ ὦτα τῶν ἀκρωμένων, διήρχετο δι' ὅλης τῆς σκοτεινῆς ἀποστάσεως τῶν διετῶν συμφορῶν του.

Προχθὲς ἔτι δραττόμενος ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν νεαροῦ ἀξιωματικοῦ, ὃν ἔκρινεν εὐάλωτον ὑπὸ τοῦ ἀπαισίου δαίμονος τοῦ χαρτοπαιγνίου, ἠκούσθη λέγων πρὸς αὐτὸν μετ' ἀρρήτου αἰσθήματος πατρικοῦ πόνου.

ὦ ! Μὴ παίξης, μὴ παίξης ποτέ, φίλε μου· εἰς τὸν στρατιώτην, ὅταν γείνη χαρτοπαίκτης, δύο δρόμοι μένουσι ἀνοιχτοί, τὸ στρατοδικεῖο ἢ τὸ πιστόλι κατ' ἐκλογὴν. Τὴν ἀτιμίαν τοῦ καταδίκου, τοῦ πεθαμένου τὸ χῶμα, μυρίζουν τὰ καταραμένα τὰ χαρτιά.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

